

LA TRADUCCIÓ ADMINISTRATIVA AVUI: MÈTODES I PROBLEMES

per Carles DUARTE I MONTSERRAT

Cap de la Secció d'estudis de llengua catalana i llenguatge administratiu
de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya

Em correspon d'ocupar-me, en el conjunt de les matèries examinades en aquestes Jornades, d'una temàtica que avui és d'una importància i d'una complexitat evidents.

Certament la traducció és un procediment de comunicació molt antic. Ho és tant com la necessitat d'entendre'ns entre persones de llengües diferents. I prou sabem que la diversitat lingüística és tan antiga com el llenguatge humà.

La interpretació oral fou sens dubte la primera forma de traducció i en tenim proves feaents en textos tan arcaics com la Bíblia, en la qual trobem el passatge del Gènesi en què Josep, fill de Jacob i governador d'Egipte, rep els seus germans, amb els quals, que no el reconegueren, es comunicà per mitjà d'un intèrpret. La Bíblia ens diu (42.24): «poc sabien ells que Josep els entenia, perquè entre ell i ells hi havia l'intèrpret». Però la mateixa Bíblia és també una font immediata de traducció escrita, perquè ben aviat se'n feren versions en arameu, síriac, grec, llatí, etc.

L'antiguitat de la traducció, que acabem de reconèixer, no ens ha de fer pensar en l'existència d'una continuïtat en l'enfocament metodològic. De fet, la traducció ha estat entesa en determinats períodes i per certs traductors gairebé com un exercici d'adaptació i fins i tot ha estat freqüent una mena d'apropiació i àdhuc de refosa de textos procedents d'altres autors o tradicions literàries. Fins no fa gaire temps la traducció ha estat considerada una tècnica basada en el coneixement de les llengües entre les quals es produïa, que requeria unes qualitats innates i que s'arribava a dominar amb l'únic suport de l'experiència adquirida. No eren gaire freqüents antigament les reflexions sobre la traducció com la que féu Joan Lluís Vives en la darrera part, *Versiones seu interpretationes*, de la seva obra *De ratione dicendi*, 1553.

Avui, però, les circumstàncies han canviat substancialment.

En primer lloc, ha crescut de manera extraordinària la demanda de professionals de la traducció i de la interpretació. El volum de la traducció generada en camps com la literatura, l'activitat comercial, les obres científiques i la documentació jurídic-administrativa s'ha desenvolupat molt. Així, si ens referim només a l'àmbit jurídic-administratiu, que és l'objecte d'aquestes jornades, hem de recordar fets com l'establiment d'organismes internacionals i regionals que actuen amb diverses llengües oficials. I no es tracta tan sols dels organismes de més prestigi com l'Organització de les Nacions Unides, la Unesco, les Comunitats Europees, el Consell d'Europa i el altres organismes regionals africans, americans, etc. Tinguem present que avui hi ha prop de *dues mil* organitzacions internacionals i regionals, que generen una gran quantitat de documentació multilingüe, que exigeix un equip nombrós de traductors, i d'intèrprets pel que fa a les sessions orals. A més, es tendeix a una oficialització del plurilingüisme dels estats. En són exemples Iugoslàvia, Bèlgica, Itàlia o l'Estat espanyol. En aquest darrer cas, la configuració d'un marc jurídic de doble oficialitat lingüística comporta, posem per cas, la doble versió dels textos legals i fins i tot de força impresos administratius. Heus ací, doncs, una nova font d'exigència de professionals de la traducció.

En segon lloc, però no pas com a factor totalment desvinculat de la demanda de professionals a la qual m'he referit com a primer condicionant, cal situar la conformació de la traducció i la interpretació com una disciplina acadèmica. Els lingüistes, amb una més gran disponibilitat que en altres èpoques per als estudis més relacionats amb l'ús de la llengua, han fet valuoses aportacions a la teoria de la traducció i a l'examen dels seus problemes centrals. Això ha fet que s'anés constituint una extensa bibliografia especialitzada en els aspectes teòrics i pràctics de la traducció. Però, a més, hem pogut constatar com es creaven diverses institucions universitàries dedicades a la formació de traductors i intèrprets, com l'Institut de Traductors del mateix tipus que existeixen a Mons, a Bèlgica, o a Ginebra, a Suïssa; afegim-hi l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets de la Universitat Autònoma de Barcelona o de la Universitat de Granada. I destaquem el fet que a l'Estat espanyol els estudis universitaris de traducció i interpretació esdevindran aviat llicenciatura, com ha previst el Consell d'Universitats. Aquests nous estudis, pensats per a quatre anys amb dos cicles i un treball d'investigació de fi de carrera, permetran l'homologació de la titulació corresponent en l'àmbit de les Comunitats Europees, fins ara inviable perquè s'expedia un diploma per a estudis de tres anys. D'altra banda, s'ha instituit una *Conférence Internationale des Instituts de Traducteurs et d'Interprètes*, a la qual es troben associats els instituts universitaris de formació de traductors i intèrprets a fi de promoure l'intercanvi entre els diversos centres i el progrés d'aquest ensenyament.

A totes aquestes circumstàncies hem de sumar, i també vinculada als factors que hem enunciat fins ara, la recerca sobre traducció automàtica i la seva creixent implantació com a instrument de suport per als traductors. Una ullada a l'obra de W. J. Hutchins *Machine Translation: Past, Present, Future*, Chichester (Ellis Horwood), 1986, ens permet d'obtenir una visió de conjunt dels diversos projectes en què s'ha treballat en traducció amb el suport d'una màquina. L'autor es refereix a seixanta projectes d'arreu del món desenvolupats des de 1949 fins avui (per exemple a la Universitat d'Austin o al Centre de Traducció Automàtica de la Universitat de Carnegie-Mellon, dirigit per Jaume Carbonell, als Estats Units; però també hi ha hagut projectes remarcables a Holanda, el Japó, la Unió Soviètica, etc.). Podem esmentar com a exemples concrets de màquines de traducció els sistemes *Systran*, que actualment cobreix les llengües de la Comissió Europea, a més de combinacions amb el rus, el japonès i l'àrab; *Weider*, amb traducció japonès-anglès o anglès-noruec; *Logos*, amb sistemes anglès-alemany, alemany-anglès, anglès-francès, alemany-francès i anglès-castellà; *Smart*, que ha treballat amb el francès-anglès i castellà-anglès i amb dues variants de portuguès —de Portugal i del Brasil— amb l'anglès, etc.

Un dels casos d'organismes internacionals que més atenció han dedicat a la traducció automàtica és el de les Comunitats Europees, que l'any 1977 adquiriren per decisió de la Comissió el sistema americà *Systran*, però que ben aviat impulsaren un projecte de nou sistema de traducció automàtica anomenat EUROTRA. En aquest projecte començà a treballar l'Institut d'estudis semàntics i cognitius de la Universitat de Ginebra abans de l'any 1980, però no fou fins a l'any 1982 que el Consell de les Comunitats decidí la creació formal d'EUROTRA com a programa europeu de recerca i desenvolupament d'una màquina de traduir. Els treballs del projecte s'han retardat per l'ampliació del nombre de llengües oficials de les Comunitats, amb la inclusió del castellà i del portuguès. Es preveu que en una tercera fase del projecte, l'any 1990, s'haurà aconseguit d'obtenir un model amb vint mil entrades per idioma (en la fase inicial es preveuen vint-i-cinc mil entrades lèxiques per idioma).

Per a més informacions sobre el projecte EUROTRA, us remetem al número especial de «Multilingua» 5-3/1986, dedicat monogràficament a la història i la situació actual d'aquest projecte.

Sens dubte es tracta d'un apassionant camp d'investigació, en què col·laboren lingüistes, experts en intel·ligència artificial, etc. Això no obstant, no es pot concebre que la implantació progressiva de la màquina de traduir pugui comportar la substitució de la figura del traductor i menys encara de l'interpret. De fet, la màquina de traduir s'haurà de limitar a facilitar —si es vol, enormement— la tasca dels traductors, però els traductors hauran de supervisar necessàriament els textos que forneixin com a resultat dels seus programes les màquines de traduir. I evidentment l'aplicació de les màquines de traduir haurà de quedar reservada a textos de literatura grisa.

(documents administratius, comercials, etc.) i no pas a textos de literatura de creació, en principi difícilment apropiats, sobretot en el cas de la poesia o de la literatura més formalista, per a un tractament automàtic de la seva traducció. De fet, a hores d'ara pot tenir conseqüències més positives per al treball de traducció la utilització de mètodes de traducció assistida per ordinadors que l'aplicació de les màquines de traduir, de resultats encara no prou satisfactoris.

Després d'haver presentat en línies generals les circumstàncies en què es mou avui la traducció, convé que fem un examen més intern de la traducció.

Concebem la bona traducció actualment com la que aconseguim de produir al lector el mateix efecte que si, en el supòsit que tingués un ple domini de la llengua de l'original, estigués llegint el text en aquesta llengua de pertença. Això requereix una formació completa del traductor en les diverses varietats dialectals o funcionals de les llengües entre les quals es produeix la traducció i un coneixement suficient de la matèria de què tracta la traducció, especialment en el cas que sigui tècnica o científica.

Es poden establir diverses menes de tipologia de la traducció. Així, si ens basem en el canal usat, distingim d'entrada la traducció en sentit estricte, de caràcter escrit, de la interpretació (simultània o successiva), de caràcter oral. Si ens basem en els tipus de matèries, destriem la traducció científica i documental de la traducció literària. Mentre les primeres (tant la científica —amb les branques tècnica i científica—, com la documental —amb les branques comercial i industrial, d'una banda, i jurídica i administrativa, de l'altra—) tendeixen a la no variació i a una dependència més immediata de la literalitat de l'original, la traducció literària és més creativa, menys limitada per la literalitat de l'original. Si, finalment, ens basem en un criteri de mecànica o procediment de traducció, podem separar, seguint la classificació clàssica de Vinay-Darbelnet, la traducció directa (quan un text en la llengua d'origen es reconstrueix en la llengua d'arribada mantenint un paralelisme total, inviable en llengües d'estructura radicalment diferent) de la traducció obliqua (quan no hi ha aquest paralelisme total). Dins de la traducció directa s'inclou el manlleu (per exemple la utilització de termes de la llengua d'origen per donar un aire local al text), el calc (manlleu del sintagma, però amb traducció literal dels elements que el componen) i la traducció literal (que es fonamenta en una traducció mot a mot, després d'una lectura i d'una comprensió global del text que es tradueix; aquest mètode és vàlid i recomanable, sobretot en traducció legal, entre llengües tipològicament afins). Dins de la traducció obliqua s'inclou la traducció que, amb respecte ple del sentit de l'original se n'allunya més o menys en la forma d'expressar-lo (transposició —procediment que consisteix a reemplaçar una part del discurs per una altra, sense canviar el sentit del missatge, per exemple «Llei de creació» o «Llei per la qual es crea»—,

modulació —procediment basat en una variació del missatge obtinguda per un canvi de punt de visió—, equivalència —quan la traducció, respectant el sentit de l'original, utilitza recursos lingüístics i estructurals diferents dels de l'original— i l'adaptació, que, mantenint la part essencial del sentit de l'original, se n'allunya modificant-ne o suprimint-ne detalls.

Apressem-nos a reconèixer que aquesta classificació de procediments ens ofereix una distinció de termes abstractes i que és freqüent que en una traducció apareguin combinats alguns d'aquests procediments, com ara la transposició, el calc i la traducció literal.

Si acceptem aquest marc de referència, és clar que la traducció jurídic-administratiu se situa de manera predominant, però no exclusiva, dintre la traducció escrita i dintre de la traducció literal.

Però aturem-nos a analitzar els principals factors que hem de tenir en compte en la traducció administrativa.

El caràcter i l'eficàcia oficial d'aquesta traducció i el fonament que té en els textos legals comporten, com acabem de dir, prendre com a mètode habitual de treball la traducció literal, sempre que la distància tipològica entre les llengües de l'original i del text d'arribada ho permeti, i mantenir-hi una exigència estricta de fidelitat a l'original. Aquesta exigència ens mena a una anteposició de la precisió i de la seguretat a altres principis estètics o mecànics de la traducció.

Però aquesta exigència de fidelitat obliga que els traductors adquireixin un bon coneixement dels textos legals que constitueixen el marc o la base en què se situa el text que és objecte de traducció i, de fet, de l'estructura i els principis de l'organització administrativa o del corpus jurídic en què s'insereix. L'administració i el dret, a més, són camps en què s'ha desenvolupat una terminologia i una fraseologia pròpies en cada llengua en un grau molt superior al d'altres disciplines més internacionalitzades, com la física. En la traducció de textos oficials trobem, encara, el factor condicionant de l'estil, de vegades prou divers, del llenguatge oficial en les llengües entre les quals es produeix la traducció. Un darrer aspecte que cal considerar és el de la traducció o el respecte dels noms propis (persones, llocs, lleis i disposicions, càrrecs, institucions).

És a dir, esquematitzant, les principals qüestions que ens plantejarem seran: marc jurídic i diversitat de tradicions, documentació, terminologia, estil, traducció dels noms oficials.

Si ens referim al marc jurídic general i a les diversitats de tradicions, hem de destacar ràpidament els problemes que sorgeixen en el si de les Comunitats Europees i en la traducció entre l'anglès i el francès al Canadà.

En el cas de les Comunitats, es tracta d'una plurioficialitat lingüística que obliga de publicar versions simultànies en totes les llengües oficials amb la mateixa força legal i igualment vàlides i immediatament aplicables. L'exigència d'absoluta equivalència és radical si volem obtenir normes ple-

nament idèntiques en tots els estats integrats en les Comunitats. Però en el si de les Comunitats coincideixen dues gran tradicions jurídiques, la del Dret Continental o Civil Law (que és la base del dret comunitari i que es fonamenta en la preeminència de les regles normatives inspirades en el dret romà, amb autonomia del dret administratiu, que té jurisdicció específica, i amb una distinció entre dret civil i mercantil) i la del Common Law (basat en la jurisprudència judicial, sense autonomia del dret administratiu ni jurisdicció específica de caràcter administratiu, ni distinció entre dret civil i mercantil). L'elaboració de versions igualment vàlides en aquest context de dues tradicions jurídiques ha fet necessària la configuració d'uns grups de juristes-revisors que reben els textos ja traduïts i revisats pel servei de traducció i han d'assegurar-ne la plena equivalència quant al contingut jurídic.

El cas del Canadà, tot i que hi coincideix la dualitat de tradicions jurídiques, és diferent, perquè hi ha dues llengües oficials i una cenyida bàsicament a una part del territori. A més, mentre l'anglès ha complert fins ara una funció preponderant, el francès ha sofert una situació de marginació. És a dir que es tracta d'un quadre comparable al de l'Estat espanyol pel que fa al castellà, d'una banda, i el català, el gallec i l'euskara, de l'altra.

La preocupació que hi existeix en aquesta matèria ha fet que s'hi instituïssin diplomes de traducció legal i d'interpretació judicial en escoles de traductors i intèrprets com la de la Universitat d'Ottawa, la de la Laurentian University o el Vancouver Community College.

Aquest fet resulta relacionable amb la creació d'una Escola de traductors jurídic-administratius en el si de l'Institut Basc d'Administració Pública (Decret 203/1986, BOPV, 1-10-1986) o l'establiment d'un Diploma de postgrau de traducció jurídic-administrativa en conveni entre l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Escola d'Administració Pública de Catalunya. Afegim-hi, com ja hem avançat, la previsió de la implantació de llicenciatures en traducció, amb especialitzacions en traducció jurídic-administrativa.

Però no és pas aquest l'únic fet relacionable entre el Canadà i l'Estat espanyol, perquè comparteixen tota la problemàtica de la doble versió dels textos i de la necessitat de definir una versió oficial en francès o català/gallec/euskara de la legislació preexistent en anglès o castellà (per exemple tota la legislació elaborada per les Corts de Madrid). Aquesta qüestió, només resolta en el cas de la Constitució, hauria de poder ser definida aviat perquè altrament hi ha tot un cos legal d'aplicació a les terres de llengua catalana, gallega o euskàrica que només té una versió oficial castellana. Però, d'aquest punt, ens n'ocuparem més extensament després.

En qualsevol cas i tornant al Canadà les dificultats de la traducció de textos legals corresponents a tradicions jurídiques diverses sembla que faci indispensable un procés d'especialització en traducció jurídic-administrativa molt complet quant a continguts de dret.

Aquest aspecte és fàcilment vinculable amb les dificultats que en general suposa la traducció jurídic-administrativa des d'un punt de vista documental, perquè inclou el coneixement de la posició del text que traduïm dins de l'engranatge burocràtic i legal corresponent.

Quant a la terminologia i a la fraseologia, és clar que un bon diccionari bilingüe de termes jurídic-administratius ens ajudarà força, però no podem deixar de tenir en compte la dificultat d'usar apropiadament formes fixades, que apareixen sovint en textos jurídic-administratius, com *whereas* en anglès, *devengar* en castellà, *any de plor* en català. A més, el gran pes del llatí en el món del dret ha fet que s'estenguessin en llengües diverses formes procedents del llatí però que tenen sentits diferenciats segons la llengua, per exemple l'equivalent precís del terme català *comandatari* no és l'italià *accomandatarario*, sinó *accomandante* 'soci que aporta fons a una empresa social comanditària', o l'anglès *sentence* i el català *sentència*, que difereixen pel fet que el mot anglès només s'aplica a sentències condemnatòries (a part de casos com l'anglès *realize*, generalment 'adonar-se', que un parlant d'una llengua romànica podria confondre fàcilment amb el sentit essencial de verbs del mateix origen com el català *realitzar* 'dur a terme').

En circumstàncies com les que actualment viuen a l'Estat espanyol el català, el gallec o l'euskara, el problema terminològic esdevé més greu perquè encara no es disposen de reculls jurídic-administratius prou definitius i, sobretot, perquè les Corts de Madrid continuaran elaborant una legislació pensada només en castellà, que anirà generant un creixement terminològic al qual les altres llengües s'hauran d'adaptar necessàriament des d'una posició forçada per la preexistència del mot ja oficial en castellà. És clar procés semblant en els parlaments autonòmics en el cas que es generi nova terminologia en la llengua oficial pròpia de la Comunitat, però, si més no, i aquesta no és una dada irrellevant, el nou terme apareixerà publicat *ab hora* en les dues versions i el castellà disposarà també d'una forma oficial (més o menys encertada) des del primer moment en què existeixi l'oficialitat, tot i que efectivament sigui un terme establert pel servei lingüístic dels parlaments i no pels diputats en els textos preparatoris de la llei. Quina funció han de complir-hi les institucions acadèmiques? En el cas del català, cal destacar l'eficàcia de la funció realitzada per un òrgan de la pròpia administració, la Comissió Assessoradora de Llenguatge Administratiu de la Generalitat de Catalunya (coordinada amb representants d'altres territoris on el català és llengua oficial en un òrgan interterritorial), que en els aspectes terminològics sotmet les seves propostes (que requereixen l'informe previ de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya) al Termcat, centre de terminologia vinculat directament a l'Institut d'Estudis Catalans, que actua com a centralitzador de la documentació terminològica, però que també emet dictàmens i criteris sobre formes concretes i sobre procediments de treball en terminologia.

Un aspecte gens fàcil de resoldre és el de l'estil, sobretot quan la traducció es dona entre llenguatges jurídic-administratius estilísticament ben diferenciats o que fins i tot segueixen normes d'ús clarament divergents. Tinguem en compte que podem incloure sota l'encapçalament genèric d'«estil» tot un seguit de normes d'ús dins de cada llenguatge administratiu o jurídic que fan referència a aspectes tan diversos com el to relacional (hi ha llenguatges administratius en què és freqüent d'utilitzar verbs com «suplicar», «pregar», tractaments com «Magnífic» o «Excellentíssim» i n'hi ha d'altres en què resulta impensable d'usar aquesta mena de formes), el tractament personal (per exemple en casos com el català, que té tres nivells per al tractament del destinatari —tu, vós, vostè—, el castellà peninsular, que en té dos —tú, usted— o l'anglès actual, que en té un —you—), l'ús del present o del futur en les formulacions dispositives (mentre el francès i el català semblen preferir el present mantingut, l'anglès i el castellà tendeixen a utilitzar el futur; per exemple «El present reglament entra en vigor el dia 5 de setembre de 1987», «Le présent règlement entre en vigueur le 5 septembre 1987», «This Regulation shall enter into force on 5 September 1987»), el procediment de datació al peu dels documents (per exemple en anglès i francès generalment sense preposició entre el dia i el mes i entre el mes i l'any; en canvi en castellà i, de moment, també en català s'insereix la preposició entre el dia i el mes i entre el mes i l'any), l'ús de la primera o de la tercera persona del singular o de formes en activa o passiva en la formulació d'instruccions, de disposicions o d'opinions (hi ha llenguatges administratius en què s'afavoreix la primera persona del singular i les formes en activa i n'hi ha d'altres en què és habitual l'ús de la tercera persona del singular o de la passiva), els criteris de puntuació (hi ha llenguatges administratius basats en frases força breus i n'hi ha en què és costum de recórrer amb freqüència a la subordinació), etc.

Es tracta, doncs, d'un seguit de comportaments diferencials, davant dels quals se'ns planteja un problema metodològic. Hem dit d'entrada que la traducció jurídic-administrativa tenia una exigència de fidelitat intrínseca a la seva condició d'oficial i que el mètode que s'hi seguia habitualment era el de traducció literal. ¿Fins a quin punt la literalitat de la traducció ens pot menar a incorporar en el text d'arribada uns trets estilístics que hi són estranys? No sempre és fàcil trobar-hi el desllorigador, però sembla necessari el respecte a la llengua del text d'arribada, no tan sols en les qüestions gramaticals —de vegades els traductors no tenen prou en compte solucions gramaticals diferents, com els pronoms *en* o *hi* en català, si tradueixen des del castellà—, sinó també en els trets generals d'estil del llenguatge administratiu. Cal, doncs, assegurar una fidelitat absoluta al contingut de l'original i alhora respectar-ne l'estil sempre que això no provoqui un text inadmissible des d'un punt de vista de criteris bàsics del llenguatge administratiu de la llengua d'arribada.

Un altre punt que pot resultar problemàtic en la traducció jurídic-administrativa és el dels noms oficials. Com que són oficial, ¿els deixem en la llengua d'origen? Hi ha, però, noms que tenen dues formes oficials. Anem a pams i fem-ho des de l'estudi de la situació a l'Estat espanyol.

Pel que fa als noms personals, que tenen una única forma oficial, sembla clar que no hi podem admetre cap traducció de l'original i que els hem de respectar com a préstec.

Quant als noms de lloc, s'hi barregen dos factors: l'oficialitat i la tradició. En el cas de topònims dels territoris amb doble oficialitat lingüística, hi ha diverses formes de regulació, però fins i tot en els casos de regulació més clara i definida, que són els de Galícia, les Illes Balears i Catalunya, on les respectives lleis de normalització lingüística estableixen que l'única forma oficial dels topònims és la de la llengua pròpia (amb l'excepció de la Vall d'Aran), aquesta normativa només es refereix al territori de la pròpia comunitat, que és l'àmbit de competència dels corresponents parlaments. De fet, el nom de Catalunya apareix castellanitzat gràficament en la versió castellana del mateix Estatut d'Autonomia.

D'altra banda, en els topònims un factor decisiu és el de la tradició, pel fet que hi ha un seguit de topònims forasters que, com a conseqüència d'una relació intensa amb el territori al qual corresponen o de la gran importància que tenen i, doncs, de la seva freqüència d'ús, les llengües han incorporat i han utilitzat tradicionalment amb una certa adaptació (per exemple en català: *Oscà*, *Saragossa*, *Londres*, etc.). Aquestes formes tradicionals són les que apareixen en enciclopèdies, atles, etc., i, a més, són les que han esdevingut naturals en l'expressió espontània dels parlants (que, per exemple parlant en català, no es refereixen a *Zaragoza* o a *London*). ¿Quina posició cal adoptar en aquests casos, si, per exemple, la forma *Zaragoza* és l'única forma oficial a les terres catalanes?

Opino que el criteri que convé seguir és, en casos com Catalunya o les Illes Balears, en què, d'acord amb les lleis de normalització lingüística, tenen com a única forma oficial dels topònims la catalana, utilitzar sempre la forma catalana dels topònims i respectar-la en traduccions oficials al castellà dins dels territoris de comunitats autònomes on el català és oficial. Pel que fa a l'ús dels topònims catalans dins de l'Estat espanyol però fora dels territoris de llengua catalana no sembla viable d'exigir que s'usin sempre en català, forma que no hi és oficial, i crec que hem d'acceptar-hi les formes tradicionals en castellà, galleg o euskara. De la mateixa manera, i encara que algun jurista m'ho pugui discutir amb un cert fonament, sóc de l'opinió que en traduccions oficials catalanes de textos, posem per cas, castellans hem d'usar els topònims tradicionals en català, si n'hi ha, i no els castellans, perquè fer servir formes com *Zaragoza* o *Huesca* en textos catalans, encara que siguin traduïts, trenquen l'expressió natural o espontània de qualsevol catalanoparlant (de fet, penso que no fóra absurd de plantejar-se la possibilitat de fer una disposició que oficialitzés les formes tradicionals catalanes

d'aquesta mena de topònims); no succeeix això, en canvi, en casos com *Santo Domingo de Silos*, que ningú no anomenarà en una expressió natural en català *Sant Domènec de Sitges*, perquè no n'hi ha tradició consolidada en català. Ara bé, els punts conflictius en la traducció de noms propis no es limiten només als noms de persona o de lloc, perquè en la traducció administrativa trobarem noms d'organismes, de càrrecs o de disposicions i caldrà que tiguem, pel que fa a la traducció, un criteri decidit per fer-ne una aplicació sistemàtica.

En el cas de noms d'organismes, com ja feien la Constitució (que en la versió oficial catalana es referia al *Congrés dels Diputats* o al *Senat*, catalanitzant els mots) i els Estatuts d'Autonomia (que en la versió castellana usaven formes com *Generalidad*), considero que la solució més aconsellable és la traducció, perquè l'aparició del nom d'un organisme estatal en castellà a l'interior d'un text en català implica un trencament de la norma d'ús dels parlants catalans, que fan espontàniament la traducció al català del noms d'organismes estatals. Potser en casos d'una gran distància, com l'euskara, es podria arribar a plantejar el manteniment de les formes de la llengua d'origen, si fossin difícils de traduir, però l'ús natural de la llengua imposa la traducció d'aquestes formes entre llengües amb proximitat tipològica. És clar que això no representa cap problema per a la traducció del català/gallec/euskara al castellà, per tal com aquests organismes adopten el seu nom oficial en disposicions publicades d'entrada en català i castellà en els diaris oficials de les corresponents comunitats autònomes. Però el cas invers, que generalment no plantejarà problemes greus (per exemple: *Ministeri de Defensa* o *Direcció General de la Funció Pública*), pot presentar situacions conflictives (com ara: *Jefatura del Estado* —potser *Presidència de l'Estat*— o *Jefatura Provincial de Tráfico* —*Prefectura/Delegació/Direcció Provincial de Trànsit*—) de mal resolre sense un procediment clar de decisió pel fet que generalment no hi ha versions oficialitzades d'aquests noms en català/gallec/euskara. ¿Com s'han d'adoptar aquestes equivalències dels noms d'organismes oficialitzats només en castellà?

Sembla que el mecanisme adequat seria la implantació d'uns criteris generals i la proposta d'unes formes concretes per l'òrgan responsable en matèria de llenguatge administratiu i jurídic en el si de la Comunitat autònoma corresponent, a Catalunya la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, que s'haurien d'acordar amb la participació i tenint en compte el parer, sempre que fos possible, de l'òrgan al qual correspongui la denominació, perquè difícilment es podrà estendre una denominació catalana d'un organisme públic que d'entrada només té un nom oficial en castellà, si aquest organisme no hi està acord i fins i tot fa servir en els seus impresos una denominació catalana/gallega/euskàrica diferent. Però, a més, seria molt lamentable establir denominacions diverses per a organismes idèntics en les diferents comunitats autònomes que comparteixen la mateixa llengua (fóra una absurditat que en una comunitat autònoma de llen-

gua catalana s'utilitzés la denominació *Direcció Provincial de Trànsit* i en una altra *Prefectura Provincial de Trànsit*). S'hi imposa, doncs, com en molts altres aspectes una coordinació entre les comunitats autònomes que tenen una mateixa llengua pròpia.

Pel que fa a la traducció dels noms dels càrrecs, em sembla que la millor de les solucions propugnables és també la de la traducció sistemàtica. En aquest punt ha estat possible de constatar criteris de traducció no constants (per exemple s'ha traduït al castellà *Presidente de la Generalitat* → *Presidente de la Generalidad*, però no *Conseller de Governació*, quan també existeixen càrrecs de *Consejero de Gobernación* en comunitats autònomes monolingües castellanes). Comprenc, això sí, que hi ha certes denominacions tradicionals de càrrecs que són de mal traduir, com ara *Síndic de Greuges* = *Síndico de Agravios*. Potser en aquests casos es pot fer servir el recurs d'utilitzar la primera vegada que apareix en el text la solució *Síndico de Agravios* (*Síndic de Greuges*). Actuar altrament em sembla, com he dit abans, forçar en el text d'arribada l'expressió natural pel fet d'introduir-hi ara i adés designacions de càrrecs en altres llengües.

El mateix criteri em sembla defensable en el cas de les denominacions de lleis i disposicions. Si ens referim a les administracions catalanes, la publicació simultània de les versions catalana i castellana en els diaris oficials corresponents ja ens forneix una designació oficial castellana d'aquests textos. Si ens referim a textos normatius no oficials en les comunitats autònomes de llengua catalana pel fet de ser elaborats en castellà per organismes sense competències en els territoris de llengua catalana (comunitats autònomes, ajuntaments, etc.) o pel fet de ser elaborats en gallec o euskara, resulta del tot evident que hem d'aplicar la mateixa solució que si es tractava d'una llei francesa o anglesa no aplicable a les terres catalanes de l'Estat espanyol: hem de traduir al català la denominació de la llei o de la disposició. Si, finalment, ens referim a textos normatius aprovats només en castellà i que són oficials a les terres catalanes, penso que, en benefici de l'esmentada expressió natural de la llengua, hem de fer la traducció catalana del mot, però ha de seguir necessàriament uns mecanismes més estrictes que en el cas de normes que no són oficials a les terres catalanes i, com hem dit abans, no hauríem d'admetre traduccions catalanes divergents de les denominacions d'aquestes normes en les diferents comunitats autònomes on el català és llengua oficial. L'oficialització de les versions catalanes d'aquestes lleis i disposicions, i de les seves denominacions, sembla que hauria de correspondre als òrgans que les aproven (com la versió castellana de les lleis catalanes és elaborada en els serveis dels parlaments autonòmics catalans). Fins ara aquests organismes no s'han dotat dels mitjans adequats per fer versions al català, a l'euskara o al gallec.

En canvi, s'ha produït una important i lloable iniciativa editorial, que ha comptat amb el suport de la Generalitat de Catalunya, de publicar acurades versions catalanes de tota la normativa bàsica de l'Estat d'aplicació a

les terres catalanes (dret administratiu, normativa laboral, lleis d'enjudiciament, codis civil i penal, etc.). En aquesta collecció, s'ha seguit el criteri de traduir al català les denominacions de les disposicions. Potser el procediment adequat, ja que no sembla probable que els organismes estatals corresponents adquireixin aquests mecanismes propis de traducció, seria que els governs autònoms —i els de llengua catalana coordinadament, en la línia de la proposta presentada pel II Congrés Internacional de la Llengua Catalana de constituir un organisme oficial amb funcions de coordinació i d'impuls en matèria lingüística amb representacions dels diferents territoris de llengua catalana— presentin a aquests organismes estatals unes propostes de textos per a la seva oficialització (que lògicament haurien de basar-se en el cas del català en les traduccions ja empreses) o que creïn un òrgan amb competència per fer o autoritzar aquestes traduccions, incloent-hi la denominació.

Pel que fa a la coincidència en els noms de lleis o disposicions estatals i autonòmiques i, doncs, a la possible confusió entre les primeres i les segones, penso que no constitueix cap problema insalvable i que la millor solució és la que ja utilitzen certes institucions d'afegir, en cas de dubte, a la denominació de la llei o disposició, la indicació «de l'Estat» quan ens referim a una llei estatal o «de Catalunya» quan, a fora de Catalunya, es faci referència a una norma catalana. Ens podem plantejar, encara, la funció de la judicatura en la resolució de procediments judicials que afecten textos amb doble versió, però en aquesta exposició ens limitarem a assenyalar l'interès de dedicar-hi atenció.

Després de deixar enrere l'anàlisi d'aquests aspectes conflictius de la traducció jurídic-administrativa, no voldria acabar la meua exposició sense tractar de dues qüestions de caràcter pràctic que em semblen rellevants. En el cas de les administracions públiques que tenen assignada pels textos normatius una llengua pròpia, com el català a la Generalitat de Catalunya, aquesta ha de ser-hi la llengua d'ús normal i s'hi ha de preveure, doncs, que les traduccions seran només bàsicament (llevat de normes estatals redactades originàriament en castellà) del català (llengua dels textos originals) al castellà (llengua oficial també, usada com a segona llengua en les dobles versions) o a altres llengües. Evidentment en cas de dubte entre els dos textos, original i traducció, haurem de resoldre el conflicte a partir de l'original, tant si és el català (en el cas de la Generalitat), com si és el castellà (per exemple en la traducció de disposicions aprovades inicialment en castellà).

D'altra banda, hi ha hagut un cert malentès de qualificar en determinades ocasions com a traducció la utilització com a material de base per a l'elaboració d'un document oficial en una llengua textos de funció semblant en altres llengües. Així, ha estat freqüent que en administracions catalanes es fixessin models de documents administratius catalans a partir, dissortadament només, d'una primera versió castellana, i hom s'hi ha limitat a fer-ne

una traducció literal, com si es tractés d'una versió oficial. Aquest procediment resulta clarament inadequat en organismes que tenen el català com a llengua pròpia, en els quals la utilització d'un model preexistent en castellà per establir un model actual en català pot ser útil, però no s'hi ha d'aplicar una tècnica de traducció, sinó que convé tenir-hi en compte models equivalents en administracions en què siguin oficials altres llengües i en qualsevol cas és imprescindible de fer-hi un esforç de revisió radical d'estil i de disseny en la fixació del model actual en català, del qual, ara sí seguint les tècniques de la traducció literal, com correspon en general a la traducció administrativa, farem una versió castellana com a text d'arribada.

Moltes gràcies.